

Рецензия

от проф. д-р Борис Манов

за дисертационния труд **„Политическите лидери на Европейския съюз в историческа перспектива”**

представен от Весела Цекина за присъждане на образователно-научната степен „доктор по Социология”, професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата/ Социология

I. Общо представяне на докторанта и дисертационния труд

Весела Цекина е редовен докторант в докторската програма „Социология“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ в периода 2020-2023. Тя е завършила магистърската програма „Социален мениджмънт и публични комуникации“ през 2018г. и е придобила бакалавърска степен по философия през 2013г. в катедра Философия, ЮЗУ „Неофит Рилски“. С тези свои резултати Весела Цекина може да бъде определена като един успешен възпитаник на Философски факултет на Югозападния университет.

Темата на нейната дисертация за политическото лидерство в Европа е обект на специален интерес, предвид промените в ценностите и идеалите, които съпътстват динамичния обществен живот в различните исторически епохи на континента. Темата е свързана с просперитета, с икономическото и социално развитие, както и с духовната и интелектуална зрялост на хората и обществото. Политическото лидерство обаче има отношение и към нивата на бедност, социално изключване, безработица и неграмотност. В този смисъл е и актуалността на настоящия дисертационен труд, фокусиран върху развитието на политическото лидерство в Европа, чието осмисляне през днешните ценности и виждания за политиката, е част от дебата за авторитарна и демократична власт или за либерализъм и социална държава. Поляризирането на последователите на авторитарните или демократични лидери в Европа, рефлектира във всички сфери на социалния живот, защото от това какви са лидерите на Европа и в частност на различните държави, зависи състоянието на глобалното, но и на националното и локално пространство. Политическото лидерство се проектира в живота на хората и засяга ежедневието им.

Целта на дисертацията е да представи задълбочен теоретичен обзор на научната литература, изследваща лидерството като явление и по-конкретно да дефинира политическото лидерство, подходите за неговото изучаване и лидерския модел в

Европейския съюз, както и да разгледа в каква степен днешните европейци проявяват доверие към своите политически лидери.

За постигането на тази цел, са формулирани и поредица от **задачи**, както и **тезата** на дисертационния труд.

В направения теоретичен анализ на политическото лидерство съществено място заемат социологическите методи, чрез които се събират различни данни, отразяващи мненията, оценките, подкрепата или неодобрението, споделяни от хората. За осъществяване на емпиричната работа по дисертацията, докторантката е разработила и приложила **два изследователски инструмента** - *анкетна карта* за изследване мнението на гражданите относно българските и европейски политически лидери и *структурирано интервю* за български политици, заемащи лидерски места в европейските политически структури.

Посочени са **ограниченията** на анализа - че емпиричната информация се отнася единствено до български граждани.

Представената докторска дисертация се състои от 201 страници: 172 страници основен текст, 10 графики, 1 таблица, списък с библиографски източници и две приложения. Използваната литература включва 251 литературни източника, като 26 са на български език, 225 – са на английски език. Съдържанието е структурирано в 6 глави.

Първа глава изследва явлението лидерство, което е предмет на редица анализи и дискусии в социалните и хуманитарните науки. В рамките на 20-ти век, измененията в подходите към изучаването на лидерството визират прогреса на човешката мисъл и прехода към динамичното ежедневие на модерното общество. Докторантката формулира няколко изходни предпоставки: 1) лидерството е *връзка* между лидера, неговата среда и участниците в нея; то е следствие от отношенията, явленията и промените, които настъпват в контекста на дадена група или организация. 2) Лидерството е динамичен конструкт, повлиян от промените в средата и редица фактори от обективен и субективен характер.

Разгледани са различни теории, проследяващи основните качества на лидерите, които докторантката систематизира до следните умения: 1) да обединява и мотивира големи групи от хора; 2) да влияе върху поведението на индивидите; 3) да се адаптира към промяната и различните ситуации; 4) да прогнозира и предвижда; 5) да общува и да вдъхновява.

Анализирани са и стиловете на лидерство: **авторитарен, демократичен и либерален**, като се акцентира на същността на лидерството, свързано с мобилизацията на индивиди, организации и мрежи с цел формиране и реализация на цели, идеи и

ценности в служба на положителното развитие на публичната сфера. Цекина обобщава, че съвременните схващания и разбирания за лидерството подчертават наличието на многообразие и дават възможност да се направи характеристика на отделните стилове на лидера чрез отразяване на такива фактори, като степента на власт на лидера и степента на свобода на подчинените при вземане на решение

Втора глава се фокусира върху политическото лидерство, като са посочени неговите специфики, обсъдени са формите на проявление и отличителните характеристики на политическия лидер. Докторантката представя политическия лидерски модел в Европейския съюз, чието изследване разкрива много възможности, но и потенциални проблеми в установените стилове на политическо управление. В дисертацията е представена и класическата типология на лидерството, направена от Маркс Вебер: - *Традиционно лидерство*, базирано на обичаи и традиции, при които лидерът не се избира, а се наследява. Тази форма на лидерство е присъща за монархиите. - *Рационално-легално лидерство*, отличаващо се с правна регулация и следване на рационалното начало, намерило място в закона и вота на избирателите. - *Харизматично лидерство*, свързано с наличието на необикновени качества и изключителна способност за влияние над хората, и възприемането на лидера като *спасител*. Харизматичното лидерство няма отношение към онаследяването и изборността на лидера, а се отнася само до неговите качества и въздействие.

Докторантката подчертава, че идеалните качества, които лидерът трябва да притежава са: проникателност и умение за съставяне на адекватна преценка за ситуацията, интелектуално развитие, творчество и креативност на лидерската фигура. Важни качества са също: отговорността при вземане на решения и избора на правилен подход към дадена ситуация, наличието на опит, усещане за вътрешна сигурност. Изследването на лидерските качества е базирано на подробно разглеждане на теориите на различни автори, които с анализите си, са допринесли за изграждане на идеалния образ на политическия лидер. В. Цекина обобщава, че необходимите в контекста на нашето съвремие качества на политическия лидер не се изчерпват с иновативния и творчески подход към разбирането и оценката на ситуацията в перспектива на нейното развитие, а и със стремеж към промяна на вкоренените в обществото начини на разсъждение и действие, както и усилия към открита и искрена комуникация.

Трета глава на дисертацията представлява исторически обзор на развитието на Европейския съюз. Проследяват се последиците от двете световни войни и политическата и икономическа обстановка през 40-те години на XXв, разглеждат се

кризите, довели до идеята за обединение на европейските държави. Направен е кратък обзор на Съвета на Европа, Европейската икономическа общност и това как се формира и продължава да действа Европейският съюз. Специално внимание е отделено на Лисабонския договор. Разгледани са функцията на Европейския съюз и функциите на неговите институции: Европейски парламент, Европейски съвет, Съвет на Европейския съюз, Европейска комисия, Съд на Европейския съюз, Европейска централна банка. Тази глава има за цел да даде една обобщена картина на институционалната среда, в която функционира съвременното политическо лидерство.

В четвърта глава са проследени историята и кариерата на избрани политически лидери в Европа през XXв., с цел да се илюстрира какъв тип лидерство е било уважавано, успешно и ценено през изминалия век. Плуралистичната, нейерархична система на многостепенно управление на Европейския съюз няма ясни структури както на правителството, така и на опозицията. Поосочено е значението на политическото лидерство на Председателството на Европейската комисия в процеса на европейска интеграция. Акцентира се, че председателите на Комисията имат значение не само в процеса на европейска интеграция, но и при справяне с различни обстоятелства, разрешаване на кризи и стратегически избори.

Весела Цекина представя и четири примера за европейски политически лидери, действали в различни периоди и държави. Целта е да се онагледят идеите, които лидерите, задали основите на съвременния модел на Европейския съюз, са имали за единна Европа. Разгледани са идеите и управленската визия на четири избрани политически фигури – Жан Моне, Шарл дьо Гол, Хелмут Кол и Маргарет Тачър. Представените политически лидери се различават не само по своите подходи, но и по разбиранията си относно *значението* на европейската интеграция. Чрез разгледаните примери се показват четири харизматични фигури, които са осъществили различни модели на лидерски подход и които са оставили значима следа в историята на политиката на Европа. Анализът на тези големи имена в европейското политическо пространство показва на практика, как се осъществява проявлението на различни качества и умения при ключови европейски лидери.

Последните две глави от дисертацията се фокусират върху социологическа информация, за да се въведе темата за доверието, което е фундамент на политическото лидерство. Представени са данни от проучванията на Евробарометър за доверието, което българските граждани имат към европейските политически лидери и институциите на ЕС.

Като цяло, данните показват, че българската обществена подкрепа за членството в Европейския съюз е била постоянно висока за периода на целия посткомунистически преход. През периода между 2008 г. и 2015 г. българите, които оценяват членството в ЕС като „много положително“, се увеличават три пъти от едва 6,7% през февруари 2008 г. до 20,4% през 2015 г. През годините на членство на България, Европейският съюз претърпява редица кризисни ситуации, сред които са: глобалните икономически кризи от 2008 г., проблемите в еврозоната, бежанската криза от 2015 г., дебата за Brexit. Въпреки това, доверието в европейските институции остава три пъти по-високо от доверието в българските институции. Дисертантката подчертава, че 15 години след влизането на страната ни в Европейския съюз, се наблюдават някои негативни следствия. През 2023-та година, въпреки икономическите ползи от членството си, България продължава да има големи икономически различия в сравнение с по-развитите страни членки на ЕС. Нивата на доходите и стандартът на живот са по-ниски, което води до емиграция на образовани млади хора и техните семейства от страната. Друга тема, според Цекина, която често се засяга от 2022 година насам е свързана с притесненията на българите за политическото влияние от чужди страни и суверенитета на страната. Това допълнително засилва конфликтите по политически и социо-културни теми сред обществото и дава отражение върху доверието на българите към ЕС и европейските институции. Въпреки всички посочени критични моменти, България се определя като една от най-проевропейските страни-членки на Европейския съюз.

В **глава шеста** са представени резултати от проведеното авторско емпирично проучване, базирано на два метода: анкета и интервю, за да се проследят мненията на респонденти с различно образование, доходи, професия по темата за политическото лидерство и доверието.

В проведената анкета участват 50 лица. Средната им възраст е 49,08 години със стандартно отклонение 14,37 години. По 10 респондента попадат във всяка определена предварително възрастова група: 28-34; 35-44; 45-54; 55-64; ≥ 65 години. Участниците са балансираны и по своя пол – 22-ма са мъже, а останалите 28 – жени.

Резултатите от допитването показват, че българските граждани нямат доверие в компетентността на политическите си лидери да поддържат добри взаимоотношения с други държавни лидери, да си сътрудничат, да преговарят и да мобилизират енергията и ресурсите на общността. Това е съвсем очаквано, предвид настоящата ситуация в страната, белязана от невъзможност за взимане на решения, рекордно ниска избирателна активност и редица предсрочни избори.

Българските граждани се доверяват на лидери, които намират за харизматични и отговарят на критерия да бъдат влиятелни. Не по-малко важно, според получените резултати е това, политическият лидер да защитава националните интереси и да бъде последователен и непоколебим в решенията си. Други важни характеристики, предизвикващи доверие сред българските гласоподаватели са свързани с отговорността, която политиците поемат за действията си, като от тях се очаква недвусмислено да показват резултати, отговарящи на дадените обещания.

Най-ниски са оценките за това доколко българските полицаи, управляващи в последното десетилетие, са надеждни, харизматични, иновативни и способни да защитават политическата независимост на страната и да допринасят за израстването ѝ.

Вторият метод за събиране на информация е интервю, проведено с четирима български евродепутати: Ангел Джамбазки, Андрей Новаков, Асим Адемов и Петър Витанов. Общосподелено е мнението, че лидерите трябва да са с добри умения за комуникация, поддържане на взаимоотношения и преговори, разумно мислене и възможност за възприемане и обединяване на различни гледни точки. Нуждата от морален компас, интегритет в защитаването на поверените интереси и безпристрастие също са споменати като качества, които един лидер трябва да има – виждане, което вече е по-близко до това на електората.

Проследени са различни предизвикателства, с които съвременният политически лидер в Европа се налага да се справя.

Направените от докторатката **изводи** се фокусират върху обстоятелството, че политическото лидерство се създава в конкретните обстоятелства и контекст: то е по-скоро течащ, динамичен социален процес, в който участва както политика, така и общността. Проследявайки развитието на лидерството в годините, в които Европейският съюз съществува, Цекина констатира повтарящо се напрежение между индивидуалната власт и колективното управление, повлияно от различни исторически събития, интелектуални течения и непрекъснато променящата се динамика на европейския континент, което резултира в един все още непреодолим конфликт между национално и колективно.

II. Оценка на дисертационния труд

Сериозно достойнство на дисертацията е систематизацията на различни концепции, които представляват осмисляне на темите за политическото лидерство. С това държа да подчертая ерудираността на дисертантката.

Достойнства на дисертационния труд са също:

- актуалност на темата и разгърнати изследователски параметри на дисертацията;
- добре организирана структура на изложението;
- изразено авторско присъствие;
- обоснованост на вижданията и изложените тези;
- надграждане и доразвиване на концептуални подходи;
- богат емпиричен материал;
- фокусираност на текста и направени обобщения;
- изявен приложен характер.

Смятам, че реализираната от дисертантката емпирична работа и методическа прецизност е добра база за направените разсъждения и обобщения.

Приемам направената **самооценка на научните и научно-приложните** приноси в дисертационния труд:

- 1) Направен е многомерен анализ на политическото лидерство в развитието му не просто като исторически феномен, а като обществено явление и мащабно социално взаимодействие между обществото и лидера.
- 2) Развита е идеята за публично лидерство и лидерството в Европа. Очертани са различни предизвикателства и възможности, пред които са изправени политическите лидери днес.
- 3) Очертани са профилите на избрани политически лидери в Европа през ХХв., за да се илюстрира какъв тип лидерство е било уважавано, успешно и ценено през изминалия век. Идентифицирани са различни гео-политически влияния, както и субективни фактори, въздействащи на доверието към европейските политически лидери.
- 4) Емпирично проследени и анализирани са позициите на българските граждани към европейските и национални лидери. Представена е гледната точка на български евродепутати, предизвикателствата пред тях и изискванията, с които ежедневно се справят.
- 5) Направените теоретични и емпирични анализи, изведените обобщения и конструирания модели имат практико-приложна страна и предоставят богата информация за лидерството като динамичен социален процес, с неговите различни измерения и проекции.

Посочени са 3 публикации, които отговарят на изискванията.

Авторефератът съответства на дисертацията и я представя изцяло.

Дисертационният труд е преминал през програмата за антиплагиатство „Турнитин“ и представлява изцяло авторски труд и резултати.

Препоръчвам на дисертантката да публикува дисертацията като монография, предвид актуалността на темата и проблемите, които са намерили място в анализа.

III. Заключение

Смятам, че дисертационният труд **«Политическите лидери на Европейския съюз в историческа перспектива»**, представен от редовен докторант Весела Цекина е на много добро ниво, от гледна точка на теоретичната, аналитична и изследователска работа. Това е един интердисциплинарен труд, който е разработен с вещина и ангажираност, има постижения в научно-изследователски и приложен план.

На това основание убедено препоръчвам да се присъди образователно-научната степен «доктор по социология», професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата/ Социология на Весела Цекина.

1.02. 2024г.

Проф.д-р Борис Манов

Гр. Благоевград

Review

by Prof. Dr. Boris Manov

for the Ph.D. thesis "Political leaders of the European Union in historical perspective" presented by **Vesela Tsekina** for awarding the educational-scientific degree "Doctor of Sociology", in Professional Field 3.1 Sociology, Anthropology and Cultural Sciences /, Sociology

I. General presentation of the doctoral student and the dissertation

Vesela Tsekina is a full-time Ph.D. student in the doctoral program "Sociology" of the SWU "Neophit Rilski" in the period 2020-2023. She graduated from the master's program "Social Management and Public Communications" in 2018. and earned a bachelor's degree in Philosophy in 2013 in the Department of Philosophy, SWU "Neophit Rilski". With these results, Vesela Tsekina can be defined as a successful graduate of the Faculty of Philosophy of the South-West University.

Her dissertation topic of political leadership in Europe is of particular interest given the changes in values and ideals that accompany the dynamic social life of the continent's various historical eras. The topic is related to prosperity, economic and social development, as well as the spiritual and intellectual maturity of people and society. However, political leadership is also related to levels of poverty, social exclusion, unemployment and illiteracy. In this sense is the relevance of the current dissertation work, focused on the development of political leadership in Europe, the interpretation of which through today's values and visions of politics, is part of the debate on authoritarian and democratic power or on liberalism and the welfare state. The polarization of the followers of the authoritarian or democratic leaders in Europe reflects in all spheres of social life, because the state of the global, but also the national and local space depends on what the leaders of Europe and in particular of the various countries are like. Political leadership is projected into people's lives and affects their daily lives.

The aim of the dissertation is to present a deep theoretical overview of the scientific literature investigating leadership as a phenomenon and more specifically to define political leadership, approaches to its study and the leadership model in the European Union, as well as to examine to what extent today's Europeans show manifest in their political leaders. To achieve this aim, a series of tasks, as well as the thesis of the dissertation, have been formulated.

In the theoretical analysis of political leadership, a significant place is occupied by sociological methods, through which various data are collected, reflecting the opinions, evaluations, support or disapproval shared by people. To carry out the empirical work on the dissertation, the doctoral student has developed and applied **two research tools** - a questionnaire for researching the opinion of citizens regarding Bulgarian and European political leaders and a structured interview for Bulgarian politicians occupying leadership positions in European political structures.

The limitations of the analysis are indicated - that the empirical information refers only to Bulgarian citizens.

The presented doctoral dissertation consists of 201 pages: 172 pages of main text, 10 graphs, 1 table, a list of bibliographic sources and two appendices. The literature used includes 251 literary sources, 26 of which are in Bulgarian and 225 in English. The content is structured in 6 chapters.

The first chapter explores the phenomenon of leadership, which is the subject of a number of analyzes and discussions in the social sciences and humanities. Within the 20th century, changes in approaches to the study of leadership reflected the progress of human thought and the transition to the dynamic everyday life of modern society. The doctoral student formulates several initial premises: 1) leadership is a relationship between the leader, his environment and the participants in it; it is a consequence of the relations, phenomena and changes that occur in the context of a given group or organization. 2) Leadership is a dynamic construct, influenced by changes in the environment and a number of factors of an objective and subjective nature.

Different theories were examined, tracking the main qualities of leaders, which the doctoral student systematized into the following skills: 1) to unite and motivate large groups of people; 2) to influence the behavior of individuals; 3) to adapt to change and different situations; 4) to forecast and predict; 5) to communicate and inspire.

The leadership styles are also analyzed: **authoritarian, democratic and liberal**, emphasizing the essence of leadership related to the mobilization of individuals, organizations and networks in order to form and realize goals, ideas and values in the service of the positive development of the public sphere. Tsekina summarizes that modern conceptions and understandings of leadership emphasize the presence of diversity and make it possible to characterize the individual styles of the leader by reflecting such factors as the degree of authority of the leader and the degree of freedom of subordinates in decision-making.

The second chapter focuses on political leadership, its specifics are indicated, the forms of manifestation and distinctive characteristics of the political leader are discussed. The doctoral student presents the political leadership model in the European Union, the research of which reveals many possibilities, but also potential problems in the established styles of political management. The dissertation also presents the classic typology of leadership made by Marx Weber: - *Traditional leadership*, based on customs and traditions, where the leader is not chosen, but inherited. This form of leadership is inherent in monarchies. - *Rational-legal leadership*, distinguished by legal regulation and following the rational principle, found a place in the law and the vote of the voters. - *Charismatic leadership*, associated with the presence of extraordinary qualities and exceptional ability to influence people, and the perception of the leader as a savior. Charismatic leadership has nothing to do with the succession and electability of the leader, but only with his qualities and impact.

The Ph.D. student emphasizes that the ideal qualities that a leader should possess are: comprehension and the ability to make an adequate assessment of situations, intellectual development, innovation and creativity of the leadership figure. Important qualities are also: responsibility when making decisions and choosing the right approach to a given situation, the availability of experience, a sense of inner security. The study of leadership qualities is based on a detailed examination of the theories of various authors who, with their analyses, have contributed to building the ideal image of the political leader. V. Tsekina summarizes that the necessary qualities of a political leader in the context of our time are not limited to an innovative and creative approach to understanding and evaluating the situation in the perspective of its development, but also to a desire to change the ways of reasoning rooted in society and action as well as efforts towards open and honest communication.

The third chapter of the dissertation is a historical overview of the development of the European Union. The consequences of the two world wars and the political and economic situation in the 1940s are traced, the crises that led to the idea of unification of the European states are examined. A brief overview of the Council of Europe, the European Economic Community and how the European Union was formed and continues to operate is made. Special attention is paid to the Treaty of Lisbon. The function of the European Union and the functions of its institutions are examined: European Parliament, European Council, Council of the European Union, European Commission, Court of Justice of the European Union, European Central Bank. This chapter aims to provide an overview of the institutional environment in which contemporary political leadership operates.

The fourth chapter traces the history and careers of selected political leaders in Europe in the 20th century, with the aim of illustrating what type of leadership was respected, successful and valued during the past century. The pluralistic, non-hierarchical system of multi-level governance of the European Union lacks clear structures of both the government and the opposition. The importance of the political leadership of the Presidency of the European Commission in the process of European integration is indicated. It is emphasized that the presidents of the Commission are important not only in the process of European integration, but also in dealing with different circumstances, solving crises and strategic choices.

Vesela Tsekina also presents four examples of European political leaders who acted in different periods and countries. The aim is to illustrate the ideas that the leaders, who laid the foundations of the modern model of the European Union, had for a united Europe. The ideas and management vision of four selected political figures - Jean Monnet, Charles de Gaulle, Helmut Kohl and Margaret Thatcher - are examined. The political leaders represented differ not only in their approaches, but also in their understanding of the meaning of European integration. Through the examined examples, four charismatic figures are shown who implemented different models of leadership approach and who left a significant mark in the history of European politics. The analysis of these big names in the European political space shows in practice how the manifestation of various qualities and skills is carried out in key European leaders.

The last two chapters of the dissertation focus on sociological information to introduce the topic of trust, which is a foundation of political leadership. Data from Eurobarometer surveys on the trust that Bulgarian citizens have in European political leaders and EU institutions are presented.

Overall, the data show that Bulgarian public support for membership in the European Union has been consistently high throughout the post-communist transition period. In the period between 2008 and 2015, Bulgarians who rate EU membership as "very positive" increased three times, from only 6.7% in February 2008 to 20.4% in 2015. During the years of membership of Bulgaria, the European Union is experiencing a number of crisis situations, among which are: the global economic crises of 2008, the problems in the Eurozone, the refugee crisis of 2015, the Brexit debate. However, trust in European institutions remains three times higher than trust in Bulgarian institutions. The dissertation emphasizes that 15 years after our country's entry into the European Union, some negative consequences are observed. In 2023, despite the economic benefits of its membership, Bulgaria continues to have large economic differences compared to more developed EU member states. Income levels and

living standards are lower, leading to emigration of educated young people and their families from the country. Another topic, according to Tsekina, which is often touched on since 2022, is related to the concerns of Bulgarians about political influence from foreign countries and the sovereignty of the country. This further strengthens the conflicts on political and socio-cultural topics among society and reflects on the trust of Bulgarians towards the EU and European institutions. Despite all the mentioned critical moments, Bulgaria is defined as one of the most pro-European member states of the European Union.

The sixth chapter presents the results of the author's empirical research, based on two methods: a survey and an interview, to track the opinions of respondents with different education, income, profession on the topic of political leadership and trust.

50 people participated in the conducted survey. Their mean age was 49.08 years with a standard deviation of 14.37 years. 10 respondents fall into each predetermined age group: 28-34; 35-44; 45-54; 55-64; ≥ 65 years. The participants are also balanced in terms of their gender – 22 are men and the remaining 28 are women.

The results of the survey show that Bulgarian citizens do not trust the competence of their political leaders to maintain good relations with other state leaders, to cooperate, to negotiate and to mobilize the energy and resources of the community. This is quite expected, given the current situation in the country, marked by the impossibility of making decisions, a record low voter turnout and a number of early elections.

Bulgarian citizens trust leaders they find charismatic and meet the criteria of being influential. No less important, according to the results obtained, is that the political leader protects national interests and is consistent and unwavering in his decisions. Other important characteristics that inspire confidence among Bulgarian voters are related to the responsibility that politicians take for their actions, as they are expected to unequivocally show results that correspond to the promises made.

The lowest ratings are for how reliable, charismatic, innovative and able to protect the political independence of the country and contribute to its growth the Bulgarian police officers who have ruled in the last decade.

The second method of gathering information is an interview conducted with four Bulgarian MEPs: Angel Jambazki, Andrey Novakov, Asim Ademov and Petar Vitanov. It is generally agreed that leaders must have good communication, relationship and negotiation skills, sound thinking and the ability to accept and integrate different points of view. The need for a moral compass, integrity in protecting vested interests and impartiality are also mentioned

as qualities a leader should have – a view that is now closer to that of the electorate. Various challenges that the modern political leader in Europe has to deal with are traced.

The conclusions drawn by the PhD student focus on the fact that political leadership is created in the specific circumstances and context: it is rather a fluid, dynamic social process in which both politics and the community participate. Tracing the development of leadership over the years that the European Union has existed, Tsekina finds a recurring tension between individual power and collective governance, influenced by various historical events, intellectual currents and the ever-changing dynamics of the European continent, resulting in a still insurmountable conflict between national and collective.

II. Evaluation of the dissertation work

A serious contribution of the dissertation is the systematization of various concepts that represent an understanding of the topics of political leadership. With this, I would like to emphasize the erudition of the dissertation student.

Merits of the dissertation work are also:

- topicality of the theme and deployed research parameters of the dissertation;
- well-organized structure of the content;
- expressed authorial presence;
- validity of the views and theses presented;
- upgrade and further development of conceptual approaches;
- rich empirical material;
- focus of the text and generalizations made;
- marked applied character.

I believe that the empirical work and methodological precision realized by the doctoral student is a good basis for the reasoning and generalizations made.

I accept the **self-assessment** of the scientific and scientific-applied contributions in the dissertation:

- 1) A multidimensional analysis of political leadership in its development is made not simply as a historical phenomenon, but as a social phenomenon and large-scale social interaction between society and the leader.
- 2) The idea of public leadership and leadership in Europe was developed. Various challenges and opportunities facing political leaders today are outlined.

- 3) Profiles of selected political leaders in 20th century Europe are outlined to illustrate what type of leadership was respected, successful and valued in the past century. Different geo-political influences as well as subjective factors affecting trust in European political leaders are identified.
- 4) Empirically tracked and analyzed the positions of Bulgarian citizens towards European and national leaders. The point of view of Bulgarian MEPs, the challenges they face and the requirements they deal with on a daily basis is presented.
- 5) The theoretical and empirical analyzes made, the generalizations derived and the models constructed have a practical-applied side and provide rich information about leadership as a dynamic social process, with its various dimensions and projections.

There are 3 publications listed that meet the requirements.

The abstract corresponds to the dissertation and presents it in full.

The dissertation has passed the Turnitin anti-plagiarism program and is entirely the author's work and results.

I recommend the Ph.D. student to publish the dissertation as a monograph, given the topicality and the problems that have found a place in the analysis.

III. Conclusion

I think that the dissertation work "Political leaders of the European Union in historical perspective", presented by full-time doctoral student Vesela Tsekina, is at a very good level, from the point of view of theoretical, analytical and research work. This is an interdisciplinary work that has been developed with skill and commitment, has achievements in research and applied plan.

On this basis, I strongly recommend awarding the **educational-scientific degree "Doctor of Sociology"** in Professional Field 3.1 Sociology, Anthropology and Cultural Sciences /, Sociology to **Vesela Tsekina**.

1.02. 2024

Professor Dr Boris Manov

Blagoevgrad